

HOGY ÍZLIK A HATALOM

(IV. folytatás)

LADISLAV MNAČKO

VII.

Amolyan rosszul sikerült banketten történt, kapatos állapotban, amikor már kellőképpen nem tudta ellenőrizni magát, megsértett egy külföldi diplomatát. A mértéktartás józan állapotban sem volt különösebben erős oldala. A diplomata tüntetően távozott. Frank nem tudta, hogy lehet tisztázni a félreértést, de alighanem, s ezt mások is így gondolták, küldhetett volna kimagyarázkodó levelet a konzulnak. Frank szívesen látta volna az államférfit a bűnbánó szerepkörben. Hiszen ez az ember kiskorától kezdve egyetlenegy esetben se látta be, hogy hibát követett el. Semmit se ismert be. Az iskolában ütötték-verték a tanítói, otthon is elégszer rájárt a rúd, de nem siránkozott, nem nyöszörgött, nem engedett, és soha semmit se vont vissza, még akkor sem, amikor tudta, hogy nincs igaza.

A bankett ezzel véget ért. Frank már elkészítette a szükséges felvételeket, és a konyhában lófrált az altisztek, pincérek és söfőrök között. Ott a pult mögött még mindig akadt valami innivaló, mér akkor is, amikor az ünnepi asztalokon már üresen ásítottak a poharak.

A pult mögött váratlanul megjelent az államférfi. Fáradtan, megcsömörlötten kért valami kortyolnivalót.

— Nehéz napjuk volt az elvtársaknak, hozzájárultak az est sikeréhez, hát igyunk egyet mindnyájunk egészségére ...

Csak azután vette észre, hogy Frank is ott áll a sarokban, és konyakospoharat szorongat a kezében. Úgy látszott, hogy örül a találkozásnak.

— Te lókötó ... — mosolyodott el —, látom, tudod, mitől döglük a légy.

Aztán, mint aki úgy érzi, túl messzire ment, hirtelen hivatalos hangra váltott.

— Ti riporterek folyton csak gondot okoztok nekünk ...

Frank ártatlan arcot vágott. Nem tudta, mire gondol a nagy férfiú, de a hanghordozása valahogy nem tetszett. Ez már, úgy látszik, az államférfiak beszédstílusa, csak a mi és ti kategóriában tudnak megnyilatkozni. Franknak arról is megvolt a véleménye, hogy ki kinek okoz gondot. Meg aztán volt barátokkal sem való ezen a hangon beszélni.

Frank azonban nem akart vitát kezdeni. Nem is lett volna értelme arról vitatkozni, hogy ki kinek okoz nehézségeket.

A nagy férfiú magába öntött egy konyakot, egy hajtásra, mint annak idején, fiatal korukban, amikor legénykedtek, hogy ki bír többet meginni. Azonmód újat kért. Inni akart. Le akarta magát inni. Le akarta öblíteni a sikertelen este kellemetlen száóját. Közben észrevette, hogy Frank gunyorosan néz rá. Talán az is eszébe jutott, hogy miért, mert barátságosan vállon veregette.

— Nem rád gondoltam...

— Miért, engem talán nem tartasz riporternek? — gúnyolódott most már egészen nyíltan Frank.

— Az más, én azokra a firkászokra gondoltam.

Aztán talán arra döbbenhetett, hogy itt a pincérek és sofőrök között lejárathatja magát, vagy talán alkoholgőzös fejében felvillant a régi időknek valamilyen emléke, mert hirtelen karon fogta Frankot.

— Gyere. Nálunk még nem voltál. Nem ismered a lakásomat...

Frank megértette, honnan származik ez a hirtelen bizalmaskodás. Inni akar. Nagyon szeretne inni, és nincs kivel. Már senkije sincs, akivel szívesen inná, ő pedig most inni akar, s még nem sülyedt anynyira, hogy egyedül igyon, Frank a régi időkre emlékezteti, amikor vodkás üveg mellett ültek, és jól érezték magukat. Csakhogy azok az idők elmúltak, és sohase jönnek vissza. Természetesen Frank is inni akart, csakhogy, ellentétben az államférfiúval, ő választhatott, hogy hol és kivel iszik. Szabadkozott, hogy már késő van, talán egyszer máskor, aludni is kell, és a kötelesség...

— Te és a kötelesség... — robbant ki ingerülten a nagy férfiú. Akaratlanul, önkéntelenül tört ki belőle, de magába foglalta az egész igazságot, tükrözte mindazt a véleményt, amelyet régi barátjáról gondolt. Te kis közönséges fotoriporter mitugrasz...

— Nem a saját kötelességemre gondoltam — húzta el a száját Frank, — azok valóban szóra sem érdemesek, de a tieid, azok mások, azok államférfiúiak...

A Frank mögött álló pincér hangosan elröhögte magát. Nem mindennapi esemény, hogy egy ilyen fényképészféle gúnyt üzzön a nagy államférfiúból.

A nagy férfiú majdnem szétrobbant. Látni lehetett rajta, hogy igyekszik magába fojtani a haragját. Nagy nehezen sikerült. Az illetlen pincéért megsemmisítő pillantással mérte végig. Ez már nem szolgál fel többé konyakot a banketteknek.

Aztán látszólag már nyugodt hangon tovább kapacitálta Frankot.

— Gyere, otthon jobb konyakom van, elüldögélünk, mint régen, szükségem van rá...

Szüksége van rá. Persze, hogy szüksége van rá. Milyen hamar megtanulta a parancsolgatást; hogy úgy táncoljon a világ, ahogy ő fütyül. És mit ért az alatt, hogy úgy, mint régen? Azt talán maga se gondolja, hogy Frankkal úgy elüldögélhetnek, mint régen?

Frank most már egyértelműen vissza akarta utasítani a meghívást, de akkor a folyosó végén megjelent az a szókeség. Őt nem érdekelte, hogy mit gondolnak majd róla a pincérek és az altisztek.

— Sejtettem, hogy itt találalak.

Közben észrevette Frankot. Csak egy meglepődött „ah”-ra volt ideje. Frank szertartásosan meghajolt előtte.

— Már régen nem találkoztunk — jegyezte meg a szókeség.

— Én egy negyedórával ezelőtt láttam magát — jegyezte meg Frank nem minden él nélkül.

— Na, nem így gondoltam. Természetesen láttuk egymást.

— Kitér előlünk — fűzte hozzá a nagy férfi.

— Igen, kitér előlünk, nem vagyunk neki elég jók...

— Hallgass... — torkolta le a férje.

Franknak kínos volt ez a goromba hang. Még a végén összevesznek.

— Konyakozni hívtott.

— Nocsak — mosolyodott el az asszony.

A mosolya egyértelmű volt: Nocsak, hát már te is jó vagy? Frank mégis úgy érezte, hogy valami oknál fogva mégis örül a meghívásnak.

— Hát akkor menjünk... Nekem is valahogy kiszáradt a torkom — tette még hozzá.

Kifelé indultak. A díszteremben, az ünnepség színhelyén már nem tartózkodott senki. Az asztalokon nagy összevisszaságban piszkos tányérok és üres poharak sorakoztak.

Hátul foglaltak helyet a kocsiban, elől a söfőr mellett a személyi testőr ült. Frank érezte a szőkeség közelségét, illatát és izgató varázsát. Az évek múlása inkább használt, mint ártott neki. De elérte-e vajon azt, amit akart? És pontosan azt érte-e el? Nem képzelte el akkoriban mindent másként? Frank tudta, hogy rosszul élnek. Ezt nem lehet eltitkolni. Különben is egyetlen ilyen „hallgass” sokkal többet mond, mint kilométernyi pletykálgatások.

Az autóban hallgattak. Mindhármukra egy fölösleges este előérzetének szorongató árnyéka hullott. Frank szívesen ivott, de nem mindig és nem mindenki, a legjobb konyak mellett is lélekmérgező unalom üldögélni, ha az embernek nincs miről beszélnie. Frank nem érezte magát a saját bőrében, ez a szőke kezdetől fogva ellenszenves volt számára, természetesen jó menyét ez, csak hogy drágicám — vitatkozott vele magában —, láttam én már hasonló céltudatos Vénuszokat, olyanokat, mint te, akik éppilyen éhesek voltak az életre és a csillogásra, egyikük közülük asztaltan és púposan az egyik C hotel büzös lépcsőházát mossa, de annak legalább van valami a háta mögött, az a tudat, hogy élt, hogy kiélte magát. Volt valami, amiért érdemes volt.

Ha van miről lemondani, akkor le is lehet mondani. De milyen lesz a te múltad, ország első asszonya? Az ország első dámájának lenni még egyáltalán nem jelenti azt, hogy valaki valóban dáma, persze ezzel a megjegyzéssel nem akarlak megsérteni. Mi lesz belőled, ha egyszer... S ezt a lehetőséget nem zárhatod ki, kénytelen leszel lépcsőházat mosni, meg tudsz-e majd állni egyszer is egy kilencedik lépcsőfokon, szived mélyéről melegített mosollyal — ő az én partizánom volt, ő, hogy elcsavarta annakidején a fejemet? Vagy pedig csak ennek az ünnepi estnek a képe villan fel fenned? Egész idő alatt figyeltelek, hogy unatkozta az asztalfőn, milyen fitymálóan méregetted az előkelőségek kövér, formátlan és nevetséges asszonyait, milyen utálkozva nézegetted, mennyi édességet fogyasztanak, amit te, hiába, már nem engedhetsz meg magadnak. Azt is láttam, milyen fanyalagva húzódkodtál el, amikor az egyik mamuska pánchéhoz hasonló brokát ruhájában, amelyet ő az elegancia tetejének tart, hozzád hajolt, és te megérezted az izzadság szagát. Olyan nagy dolog ilyen mamuskák között az első asszonnak lenni? Ezeknek a mamuskáknak legalább nem

kell semmit színlelniük, körbetűlik a nagy asztalt, tejszínhabos tortákat hozatnak maguknak, és pletykát szőnek minden egyes hajszáladról. Ők ma a barokk szalonokban otthon vannak, bele illenek, és te hiába fitymálsz le őket, az ő lenézésük sokkal erősebb és indokoltabb, te vagy a betolakodó és nem ők.

Vagy a kristálytermék csillogása az, ami után vágyakoztál? Hiszen ott élsz a kristálytermekben, minden héten van valami évforduló, valami fogadás, valami ünnepség, vagy a nagy férfiú rezidenciáján, vagy szállodák különtermeiben, vagy valahol máshol. Unalmas, közömbös férfiakra kell mosolyognod, unalmas és közömbös asszonyokkal kell az időjárásról és a divatról csevegned, és számodra nem közömbös férfiakat kell fagyosan végigmérned, mert minden egyes mosolyod a protokoll egy-egy aktsusa, nem vitatom, a protokoll kissé nevetséges, de neked hozzá kell igazodnod, a színházban a Libusa ünnepélyes bemutatóján jelensz meg, mialatt jó ismerősöd a Bukott Orpheusz bemutatóján játssza a főszerepet. Nem mehetsz oda, ahova akarsz, oda kell menned, ahova nem akarsz. Nem eheted azt, amit szeretsz, nem szeretheted azt, akit akarsz, és nem is szerethetsz úgy, ahogy akarsz, az árnyékok mindennütt nyomokban járnak, és minden lépésedet számon tartják. Ez hát az az élet, amit akartál, ilyennek képzelted el valaha az életet?

Azt beszélnek rólad, hogy a város feletti villádba járnak a szeretőd. Nem egy, de kettő, három, egyedül vagy csoportosan, férfiihséged állítólag kielégíthetetlen. Én tudom, hogy a villát két titkos őrzi, és hogy a házmester, a takarítónő, a kertész szintén ebbe a brancsba tartozik. Ki merészkedne be ilyen körülmények között, éjnek idején az első férfi villájába azon a hírhedt hátsó ajtón keresztül, amely talán nem is létezik, hogy az ország első asszonyával szeretkezzen? És hogy merészkedhetnél te bárkit is fogadni éjnek idején? Na, nem a férjedre való tekintettel, nem ilyesmire gondolok, hanem a Galoviécsal szembeni félelemből, mert abban, gondolom, nem kételkedel, hogy azok a körülötted lebzselő árnyak Galovič emberei, és nemcsak a biztonság, az erkölcsök őrei is. Mindenkinek, aki annak a háznak a küszöbét átlépi, igazolnia kell magát, a titkos füzetbe jegyzi az érkezés és a távozás időpontját. Lehet, hogy ez a helyzet ingerel és provokál is téged, bolond szerelmek képzetét ígéri az állambiztonság oltalmában, csakhogy a környezetben élő férfiak, a te körödből elérhető férfiak gyáva semmirekellők, kedvesem, egyik se kockáztatja a karrierjét, sőt ennél talán többet is kockáztatnia kellene. És ne haragudj az én ki nem fejezett őszinteségemért, bármennyire is kívánnálak, az a tudat, hogy amíg simogatlak, odakint valaki az órát nézi és azt ellenőrzi, hogy mióta vagyok már a házban, minden bizonnyal elvenné az étvágyamat. Neked nem?

Lehet, hogy a tudatodban ott lappang egy elfojtott emlék, amelyet elfojtani persze nem lehet, egy erdei tisztás képe vasárnap délután és egy nagyon fiatal és nagyon ügyetlen kéz megérint, benned valami megremeg, amitől félsz, de ami ellen tehetetlen vagy... Mit tehetsz most? Semmit. A te életed nem a lehetőség, a te életed a kell, a szabad és a muszáj.

Gyakran tekerges esténként, az éjszakai város az én tágas szobám, gyakran látom, hogy egy eldugott utcácskában parkol az autód. Nem mindig ugyanabban az eldugott utcácskában. Az utcák neve vál-

tozik. Ott bizonyára hallod, amit egy asszony szívesen hallgat és kell is hallania, hogy milyen szép vagy... De soha és senki se mondja ezt neked reggel, mert te sohase maradhatsz ki reggelig, neked mindig időben és abban az órában, amelyben a koncertek végződnek, azt kell mondanod: most már mennem kell. Koncertbérleted a csütörtöki napra szól. Csütörtökön, minden csütörtökön fél nyolctól fél tizenegyig... Háromnegyed tizenegykor a titkosrendőr, aki a város feletti villa előtt áll, bejegyzi az időpontot a jegyzetfüzetébe...

És ő? Ő sohase volt válogató. Tulajdonképpen te túl finom is vagy a számára. Neki még náladnál is kevesebb lehetősége van. Még csak azt se mondhatja, hogy koncertre készül. S az ilyesmire sem elegendő fantáziája, se bátorsága nincsen. Váltogatja a titkárnőit. Te voltál a szórásban az első. Néha a szobájából felzúg a figyelmeztető csengetés, a lány notesszel a kezében feláll, az ajtón megjelenik a Belépni tilos piros felírata, és a biztonság okáért talán még be is zárja az ajtót. Lehet, hogy ennyi elég is neki. Csakhogy, drágaságom, ez nem élet. Egy normális ember számára ez nem normális élet. Ő is tudja, hogy látható és láthatatlan szemek minden lépését figyelik, minden lépését négyen is őrzik. Ha vécre indul, egy az előtt az ajtó előtt áll, amelyen belépett. És amikor a barokk kanapén egy új nőt vetkőztet, nem teszi fel magában a kérdést, mint ahogy én feltettem magamban annak idején, amikor felőled tőprengtem: honnan jött ez? Nem Galovic küldte a nyalkamra? Ez a fekete kígyó nem valami idegen kémelhárító ágense, nem az-e a feladata, hogy államtitkokat szedjen ki belőle? Nem egy újkori Corday?

Igy élni, ilyen természetellenesen, ilyen elidegenülten, ilyen baromi módon, a saját hatalmunk foglyaként?

Annak idején elvált miattad. A karrierjébe kerülhetett volna, de még nem állt olyan magasan, megengedhette magának. Ti ketten már örökre összeforrtatok, ma már sem válás, sem elhagyás nem jöhet számitásba. Az államférfiak nem válnak. Elválhatna, ha egyidejűleg lemondana az államférfiúi méltóságról. De ehhez nincs elég bátorsága. Mihez is kezdhetne? Hol kapaszkodhatna meg? És miért csinálná mindezt? Valami nő miatt? Egy másik nő miatt? Egyszer már megtette egy nőért, az a nő akkor te voltál. Tudod, hogy végződött, s ő is tudja, hogy végződött az a vállalkozás.

Egy bizonyos angol király egy asszony miatt lemondott a trónról. Legalábbis azt állították, hogy asszonyért tette. De ő nem mondhat le. Neki nem lehet lemondania. Ha elhagyná a pozícióját, ellenségei mindjárt a nyakára lépnének. Az ő állásából csak bukással vagy infarktussal lehet távozni.

Frank élénken emlékszik a város feletti villába vezető autópátra. Akkori gondolatait szóról szóra el tudná ismételni. Ez a ravatalon fekvő halott felelevenítette és megerősítette benne az emlékeket.

Megálltak a nagy villa előtt, ahol Frank még sohasem járt. A bejáratnál, a kertben és a feljáró lépcsőin azonnal felgyulladtak a fények. A kapu előtt civil ruhás férfi állt. Köszöntötte őket, amikor elmentek előtte. Senki sem válaszolt. Frank még sohasem fordult meg ebben a villában, de ismerte a történetét. A háború alatt egy forszírozott újjazdag építtette, a legszebb helyen, gyönyörű kilátással a városra és a folyóra. A villa berendezéséről már akkor is legendákat meséltek az emberek. A háború után a villát bölcsődének sajátították ki. Ki tudja,

hogy neki jutott-e eszébe, hogy éppen ideköltözködjön. A környező negyed lakosai mindenestre nagyon rossz néven vették tőle.

De könnyen lehet, hogy nem az ő ötlete volt. Lehet, hogy már kész helyzet elé állították. A környék gyermekei elvesztették a bölcsődéjüket, és az emberek mindig hajlamosak arra, hogy hasonló változást leegyszerűsítve képzeljenek el. De bárhogy volt is, még ha a bölcsődének reprezentációs villává való metamorfózisát mások is agyalták ki, ő visszaautasíthatta volna. A város felett fekvő szép villákból volt elegendő, és akkoriban senkinek sem okozott túlságosan nagy gondot, hogy úgynevezett „magasabb érdekekből” kilakoltassanak bárkit, a választásnak nem kellett volna éppen a gyerekekre esni.

Frank körülnézett a tágas hallban, amelybe beléptek. Az egyik falat a plafonig teljesen elborították a könyvek. Frank tekintete a létrát kereste. De létra nem volt sehol. A sarokban nagy, kerek asztal, bőrhuzatos dívány és három kényelmes, bőr karosszék állt. A dívány mellett kis bárszékény volt. A szemben levő sarokban díszes kandalló csillogott, és az egész helyiséget puha, vastag szőnyeg borította. Az oldalfalat széles üveglak helyettesítette. A bejárat melletti falat képek díszítették és a bőrdívány felett is kép függött. A szőke nő portréja. Frank kíváncsian méregette. A festőre ráismert a stílusáról. Kétségtelenül el tudta képzelni, hány ülésre csinálta.

Frank elterpeszkedett a puha karosszékben, szinte elveszett benne. A szőke nő poharát és konyakos üveget tett az asztalra. Egymással szemben ültek, s Frank érezte, hogy kíváncsian méregeti őt.

Ezt a nagy férfinak is észre kellett vennie.

— Azt hittem, hogy fáradt vagy... — jegyezte meg tapintatlanul. A szeméit megvetően összeszűkítette.

— Már feléledtem, nekem is megjött a kedvem.

Kétségtelenül el akarta távolítani az asszonyt. Csak nagy nehezen tudta legyúrni magában, hogy még valami gorombábbat ne mondjon. Ültek, koccintottak, és ittak. Franknak tetszett, hogy milyen élvezettel iszik az asszony. A nagy férfiú magába döntötte az italt. Utána újból töltött, ezúttal dupla adagot.

A hangulat kényszeredett volt, senki se akart megszólalni. Bizonyára már sajnálták is, hogy meghívták. A múlt kimondatlan szavai közéjük feszültek. De ha ő úgy akart üldögélni vele, mint valaha, hát úgy kell neki...

Frankot a kínos hallgatás egyre jobban idegesítette. Felállt, konyakos pohárral a kezében a polcokhoz lépett, és a könyveket nézegette.

— Ez a férjem könyvtára, az enyém máshol van... — mondta az asszony az asztal mellől. Frank természetesen megértette, hogy miért mondja. Ezek a könyvek itt halott könyvek voltak, válogatás és rendszer nélkül úgy kerültek a polcokra, ahogy a kiadványlatokból érkeztek. Ha neki külön könyvtára van, akkor ő a csomagokból bizonyára kikeresi azokat a könyveket, amelyek érdeklik. A többi könyv idekerül. Ez nem könyvtár, ez könyvraktár. Halott könyvek, amelyeket senki se vesz le a polcra. Nem nehéz felismerni, hogy melyik könyvtár élő és melyik halott. Egyszer ugyanis minden az antikváriumba kerül. A felét ott se akarják majd átvenni.

De legjobban a képek döbrentették meg. Ő a tribünön, népviseletbe öltözött gyerekekkel a karján. Ő az élmunkás favágók között. Ő a szó-

vetkezeti aratóünnepélyen az asztalfőn. Ő partizánparancsnokként sasként tekintettel a messzeségben az ellenséget kutatja. Ő kinyújtott kézzel rohamot vezényel. Ő a gépfegyver mögött. Ő a munkásifjúság vezéréként elvtársai társaságában...

Minden egyes kép kivétel nélkül Frank felvételei után készült. Sőt naturalista élethűségre is törekedtek, csak a partizáncsoport női arca nem hasonlított Juditra. Amikor visszalépett az asztalhoz, a házigazda kerülte a tekintetét, és idegesen szájához emelte színiülteggel töltött konyakos poharát. A szókeség hamiskásan mosolygott. Az asztal felett csak a tekintetük találkozott, de a szemek párbeszéde nagyon is beszédes, és nagyon is sokértelmű volt. A ház ura még nem volt annyira eltempulva, hogy ne érezte volna ki a csend tüskéjét.

— Jó festő az... — tört ki. — Realista. Nem festi az ember fülét a térdkalácsára.

Miért lett egyszerre ilyen ingerült? Frank könnyen megértette, miért. Ezek a képek már többször szóba kerülhettek. Egyszeriben neki is kedve kerekedett, hogy némi mérget keverjen az est atmoszférájába.

— Realista? Ezt nevezed realistának? Az előrenyújtott kezdet túl rövidre festette, a másik képen meg úgy nézel ki, mintha bandzsitanál.

A szünke szemek ismét megrebbentek. Ezúttal boldog egyetértést sugároztak. Frankot ez elkedvetlenítette. Már ennyire rossz a viszony közöttük? Már annyira rossz, hogy ez az asszony akkor örül, ha a férjét nevetségessé teszik? A házigazda nem vette észre a gúnyolódást. Elkomorult. Így lenne? Túl rövid lenne a keze? Sohase vette észre. És hogy bandzsít. Á, ördög vigye a művészeket, mind sarlatánok és éhenkórászok.

Frank ismerte a festőt. S azt is el tudta képzelni, hogyan készült ez a galéria. Szerényen megjelent: a felkelésből és a munkásmozgalom történetéből keres anyagot. Egy nagy ciklust akar megfesteni. Anyag? Nos, jobban mondvá fényképekről van szó. Ha egy művésznek sikerül a fényképekben elmélyülnie, az gazdag inspiráció forrása. Néhány hónap múlva elhozta a kész festményeket. Nem kért értük semmit, csak a keretek árát. Érdemes művész. Egyszer részegen, a képzőművészek klubjában handabandázva magyarázta, hogy ő nem kerek évfordulókra kapta a titulust, mint a többiek.

Frank a szókeség protrejával szemben ült. Valahogy izgatta és magához vonzotta a kép. Az asszony a kép alatt ült. Frank talán éppen e miatt a kép miatt érzett most először tiszteletet iránta. Olyan, amilyen, de ő a személyiség. Igenis, ő a személyiség és nem a férje. A festőnek sikerült a vonásokból többet kitapintania, mint amit a futó pillantás felmérhet ezen az arcon. Bizonyára sokáig bibelődött vele.

— Húszszerrel vágott meg a gazember — szakította félbe Frank gondolatait a házigazda.

— Nos — mosolyodott el Frank —, érdemes művész, zsirosabb ár...

Nem, nem sikerült őt feldühítenie. A házigazda már nem tudta felfogni, hogy gúnyt űznek belőle.

A szókeség hirtelen felállt.

— Ha megengedik, átöltözködöm.

Egyedül maradtak. A házigazda nagy kortyokban nyelte a konyakot, s újból színiültig töltötte a poharát.

— Jeleneteket rendez, ha kicsit felöntök a garatra — magyarázta feleslegesen.

Frank ezen egyáltalában nem csodálkozott. Így inni. Az asszony... bizonyára tudja, miért akarja mérsékelni. Frank már ismeri, hogy végződnek ezek a vad italozások. Hiszen Juditnál már átélte egyszer. Vagy ájultra issza magát, vagy teljesen eldurvul.

Frank újból a portréra pillantott. Hihette ez az asszony, hogy ő nyert? Sem ő nem nyert, sem a férje, helyesebben a férje se tudta, hogy mit nyert, nem tudta, hogy kije is van tulajdonképpen. Alighanem nem tud vele bánni. Megelégedett annyival, hogy birtokolja. Addig volt értékes, amíg új, amíg bizonytalan volt. Ez vonzotta őt újból és újból. Aztán már a tulajdona lett. Kezdett vele nem törődni. Nem értette meg, hogy egy ilyen asszonyt nem lehet büntetlenül elhanyagolni. Vannak olyan nők, akik megelégednek annyival, hogy ők a díszek, a csillogó, tökéletes kiegészítők, a siker bizonyítékai. Ez nem. Ez őt tetőtől talpig akarta. Senkivel és semmivel se akart osztozkodni rajta. Karrier? Csillogás? Allás? Korlátlan lehetőségek? Bizonyára ezt is akarta. De őt is, tetőtől talpig. És ez nem ment. Ez viszont az asszony tévedése volt. Rossz néven vette tőle, hogy holtfáradtan tért haza valami hosszú útról, amikor ő frissen és szerelmesen várt rá. Hogy nem mosolygott rá mindig, nem simogatta, nem babusgatta, nem fonta körül szerelemmel.

Az asszony visszajött. Egyszerű, sötét, dísztelen ruha volt rajta. Az ékszereit levette. Ehhez is értett. Izgató jelenléte mindig betöltötte az egész hallt. A házigazda is megérezte jelenlétét, kérő csodálattal nézett rá. Nem talált visszhangra.

Az asszony fagyossága megborzongatta. Jó, hogy ha ilyen vagy... Kortyolt egyet, letette a poharat, majd újra felemelte, s egy hajításra kiitta az egészet. És újból töltött.

— Ne igyál — fogta meg kezét az asszony. — Tudod, mit mondott az orvos.

A bestia tud vele bánni. Le akarja itatni. Természetesen most még vadabbul fog inni. Az orvos! Most beszélni az orvosokról! Éppen az előtt a vendég előtt, aki elnyúhatetlen férfiként ismerte. Egy ültőben megivott egy üveg fenyőpálinkát, és még utána elment a majálisra! Csak azért is inni fog. Tántorogva felállt, és kinyitotta a következő üveget. Az asszony csak a vállát vonogata. Elhárítja magáról a felelőséget, ő megtette, ami tőle tellett, a többi nem az ő dolga. Tehát ilyen jeleneteket rendez, amikor a házigazda felhajt a garatra...

Frank már látott férfit, aki egy éjszaka két liter erős pálinkát megivott. Az még elmegy. De ezt az ivótempót senki se bírja ki. Egy óránál tovább a házigazda se bírta. Alkapsza megkeményedett, összefüggéstelenül kezdett dadogni, szemei kimeredtek, félig öntudatlan állapotba merült, amikor az ember már nem érzékeli a környezetét. Föl akarta emelni a poharát, de mellé nyúlt.

Frank is eleget ivott már. Megmozdult a karosszékekben, mintha távozni készülne. Az asszony visszatartotta.

— Még iszunk egyet. Nekem izlik. Töltsön...

— De ez az utolsó.

Rábólintott. Töltött neki, és magának is. Tekintete a részeg üres pohara felé mutatott. Neki is? kérdezték Frank szemei. Neki is -- hunyorított az asszony. Közben irányította is a kezét, hogy teletöltse a poharát. Aztán a poharát a részeg kezébe kényszerítette. Meg kellett löknie, hogy magához térjen.

— A te egészségedre iszunk... — gúnyolódott vele most már teljesen nyíltan.

A házigazda összefüggéstelenül mormogott valamit, de a konyakot egy hajtásra kiitta, a szája széle megremegett, felállt, előre akart lépni, de aztán mint akit agyonütöttek, végignyúlt a szőnyegen.

Nagy nehezen talpra segítették. Legfőbb ideje volt. Még sikerült eljutnia a vécéig. Frank még hallotta, ahogy erőlködik, és ahogy kiövell belőle az ital. Az asszony otthagya, és szinte ártatlan arckifejezéssel tért vissza a hallba.

— Nem bír ez már semmit, mindig így végződik. Bocsásson meg, ilyen csak nyugodtan, nekem még gondoskodnom kell róla.

Gyöngéd, figyelmes feleség... Lejáratta, nevetségessé tette a régi barát előtt, aki egészen másfajtanak ismerte. Ezt akarta.

Frank megkérdezte:

— Ne segítsek?

Nem, nem, rázta meg a fejét, ő már megszokta. Nem először van ez...

— Hát akkor én...

— Oh, nem, nem, ne menjen, bocsásson meg, hogy ez egy ilyen rosszul sikerült este, bizonyára rendkívül kellemetlen, de most nem bírnám elviselni az egyedülletet, még ígyunk egyet, hiszen még nincsen olyan késő, és maga, ahogy hallottam, szintén éjjeli madár. Nem, ne is tiltakozzon, legalább most látja, hogy én is tudok magáról valamit, csak lefektetem, és mindjárt visszajövök, a konyak jó, és még éppen elég van az üvegben...

Másról említést se tett. De azt a mást Frank egyetlen mozdulatából kiérezte, és ebben a mozdulatban valóban minden benne volt.

Hát így állunk? Frank alkoholgőzös fejében mintha riasztócsengő szólalt volna meg, ne bomolj, menj el, ez nem neked való, neked itt nincs semmi keresnivalód. De mégse ment el, leült, tetszett neki, ördögien tetszett neki a játék, és le van sajnálva, mit kell mással törődni.

Hallotta, amint a tehetetlen testet a hálóba vonszolja, alighanem maga előtt toltta, Frank segítségét visszautasította, levetkőzteti legalább? Megoldja a nyakkendőjét, vagy legalább a cipőjét lehúzza? Lehet, hogy csak az ágyra dobja, hogy így ébredjen fel másnap.

Visszajött.

— Egészségére — emelte fel a poharát. — Én még eltakarítom azt a disznóságot... Mindjárt itt leszek... Addigra a kávé is elkészül...

Kávé nélkül jött vissza.

— Jöjjön, nem szeretem ezt a hallt. Olyan, mint egy váróterem, mint ahol a halálra vár az ember. Nálam sokkal barátságosabb.

Franknak most lett volna utolsó lehetősége a távozásra, ez eszébe is jutott, de kiskutyaként követte az asszonyt. Az asszony szobája valóban barátságosabb volt, határozott ízléssel maga rendezte be. Pár válogatott könyv a polcokon, két kép kortárs festőktől, semmi meztelenség, mint ahogy azt Frank elképzelte, hanem két sötét tónusú tájkép.

Tetszett neki. Nagyon tetszett. A konyak és kávéivás közben az asszony váratlanul nekítámadt.

— Mondja meg, mi a kifogása ellenem?

Frank felfigyelt. Miféle játék ez? De imponált neki a veszedelmes egyenesség. Ellentámadással válaszolt.

— És magának?

Az asszony elmosolyodott. Fenyegetően felemelte az ujját.

— Maga megéri a pénzét.

Frank tovább támadott.

— Mi kifogásom lehetne magával szemben? Tetszik nekem. Első perctől, első találkozásunktól kezdve.

— Úgy látszik, elég különös módon adja a tudtára annak, aki magának tetszik.

Frank nem értette, hova akar az asszony kilyukadni.

— Ellenem heccelte őt. Eh, ma már ez nem számít. Talán csak az a kár, hogy nem heccelte jobban és eredményesebben.

— Nem állt érdekemben.

— Pedig megtehetette volna. Sokéves barátja volt. Maga első perctől sejtette, hogy ennek rossz vége lesz. Ha nem tudná, annak idején én is kissé hozzásegítettem, hogy magát visszarendelték a kerületről. Ostoba voltam.

Frank egyre jobban figyelt. Ajánlat ez? Így, pontosan így kezdődnek azok a beszélgetések, amelyek az ágyban végződnek.

— Miért?

— Csak. Nem volt semmi értelme.

— Csalódott a várakozásaiban?

— Igen, ez is hozzájárult. De akkoriban csak magamnak akartam. Maga az utamban állt. Mindig magáról beszélt. Amíg maga ott volt, nem lehetett teljesen az enyém.

— Szerette?

— Nagyon. Olyan férfi volt, amelyet akartam, akire vártam. Lehet, hogy hibát követtem el azzal, hogy sürgettem a válást, és hogy utána hozzámentem feleségül. Mint szerető utólérhetetlen volt. Így maradhatott volna...

— És Galovič?

Csodálkozó, csaknem szórakozott pillantást vetett rá.

— Mi köze van ennek az egészhez?

Nem, ennyire nem játszhatta meg magát. Frank gondolatban leszamarazta magát, hogy valami ilyesmi egyáltalán eszébe juthatott.

— Úgy gondolja, eltúrta volna neki, hogy az ő kifejezésével éljek, hogy erkölcsi mocsárban henteregjen?

— Ugyan kérem! A főnök és a titkárnője. Nem hallott még ilyet?

— Hallottam és láttam is eleget. De ha ez valakinek kapóra jött, akkor a főnök és a titkárnő is alaposan megégette a körmét.

— A válás még nagyobb rizikó volt. Ő nagyon félt tőle. Minden nézeteltérésünk tulajdonképpen ebből indult ki. Tudja, én a levitézettek osztályából származom, ő pedig a legszerelmesebb turbékolás közepe tette sem felejtkezett meg a saját érdekéről. Már akkor fölfelé akart törni, karriert akart csinálni.

Frank elhallgatott. Karriert akart csinálni? Bizonyára karriert akart csinálni, de nem volt ebben a vágyban az is, hogy neked imponáljon? Hogy téged elborítson minden ragyogással? Hogy neked bizonyítsa be, hogy senki nem áll nála magasabban?

— Maga... kérdezte meg kis idő múlva —, maga nem akarta?

— Mit?

— Hát az ő karrierje ellenkezett a maga szándékával?

— Természetes, hogy nem. De én tudom, hogy beszélnek rólam, azt állítják, hogy én bujtottam fel. Ez nem igaz. Éppen azon buktunk meg, hogy ő a karriert még nálamnál is jobban kívánta.

— Most kicsit megjátssza magát.

— Ugyan kérem. Nézzen rám. Szükségem van erre? Mi hasznom lenne belőle?

— Lehet... Lehet, hogy maga másképp képzelte el az egészet.

— Nem. Megelégedtem volna azzal, ha ebédre halat eszem és darócruhát húzok magamra. Férfit akartam. Alighanem ebben tévedtem. Ma már nincsenek férfiak. Ő férfinak látszott, de nem volt az.

— Jól ismertem. Tudom, hogy volt-e vagy sem.

— Lehet, hogy az volt. De megváltozott. Félti az életét. Félti a beosztását. Félt mindentől és mindenkitől, ezért kell fogolynóként élnem ebben a házban. Hozzánk nem jár senki. Senki se jár hozzánk, és ő állandóan a falakat vizsgálja, hogy nem szereltek-e fel lehallgató készülékeket. Ez életfogytiglani börtön. Ebből nincs menekülés.

— Feltűnő autója van.

A sziürke szemek kissé összeszűkültek.

— Ah... Én ezt nem titkolom. Engem csak az bosszant, hogy meg kell őriznem a látszatot. Már magát is régen el kellett volna küldjem. De ma ez nem akaródzik. Az oroszoknak erre kitűnő szavuk van: naplívaty...

Frank hirtelen felállt.

— Bocsásson meg... — mormogta — valóban...

— Csak nem ijedt meg? — nevetett a szemébe. — Maga is fél? Mitől félnek mindannyian? Árulja el, mitől félnek maguk férfiak? Valamikor, ha ez nem csak legenda, sem a mennytől, sem a pokoltól, sem a németektől nem féltek.

— Én... Itt nem rólam van szó...

— De igen. Senki másról, magáról van szó. A maga rosszul fizetett kis helyecskéjéről. A maga kis delelő helyéről. Megmondjam, hogy mitől fél mag? Galovičnak az asztalán holnap ott lesz a jelentés, hogy maga reggelig nálam volt. A jelentés minden részletre kiterjed. Mikor oltották el a hallban a villanyt, és mikor gyulladt fel az én szobám lámpafénye.

Frankot valami ingerelte.

— Mondja meg őszintén, hány férfi félt már így itt ebben a szobában?

— Maga nagyon agyafúrt fickó. Igaza van. Én is félek. Csakhogy én csupán asszony vagyok. Sok mindent kezdeményezhetek, de a döntés, hogy valóban kezdeményeztem-e vagy nem, úgylis a férfiak kezében van.

Frank hiába igyekezett másfelé terelni a beszélgetést. Úgyesen kiért előle. Tetszett neki, nagyon tetszett. De miért hozta ide, ebbe a szobába? Csak azért, hogy felingerelje? Vagy pedig mindent ki akar önteni, és Frank az első aki egy különleges véletlen folytán ilyen beszélőkedvében találta? Tetszett neki. Meg is akarta kapni. De hogyan? Az ilyen játék végleges, és reggelig már nincs sok idő. Tetszett neki, meg akarta kapni, és tudatosította magában, hogy ez az egyetlen lehetőség, amely egyre jobban múlik és elillan. De mit lehet kezdeni? Leüljön mellé? És csavarja hátra a fejét? Vagy térdeljen elébe, és

valljon szerlemet? Nem, ez sem hozzá, sem az asszonyhoz nem illene. Az éjszakának magának kell megérielnie a helyzetet, de az asszony szándékosan menekül. Játszik. Játszik, és Frank nem tudja, hogy mihez kezdjen. De felállni nem tudott. Tetszett neki. A nyílt támadás mellett döntött.

— A maga portréja nagyon szép.

— Igen? Tetszik magának? — Látszott, hogy örül neki.

— Maga nagyon szép asszony . . .

Az asszony rögtön látta, mire céloz.

— Tudom — mondta. Frankot nem csapta be a mosolya.

— Gyönyörű modell lenne.

— Modell? Milyen?

— Akt.

Nevetett. Hangosan felnevetett. Tisztán, csengőn.

— Oh, maga . . . — felállt, Frank fejét a kezébe fogta, megcsókolta.

— Milyen kedves is maga.

— Komolyan gondoltam.

— Nem tudtam, hogy maga aktokat is készít. Hogy csinálja?

— Az elég körülményes procedúra — visszakozott Frank. — A modellnek a felvétel előtt legalább egy óráig pihennie kell. A lencse könyörtelen. Mindent megörökít, a nadrág gumijának a bemélyedését, a harisnyatartó csattjának a nyomát és a melltartó okozta piros stráfokat, ennek először mind el kell tűnnie, a testnek ki kell simulnia . . .

— Ezt nem tudtam.

— Kevesen tudják.

— És gondolja, hogy én alkalmas lennék erre?

— Ideális akt lenne.

Ismét felnevetett. Hosszan, csengőn és tisztán.

— Nos . . . — még mindig mosolygott — így még senki se próbálkozott. Hogy mi mindent ki nem találnak maguk férfiak . . .

— Tetszik nekem.

— Maga olyan ízesen esetlen Frank . . . Hogy az már egyenesen gyönyörű.

— Tetszik nekem.

— Ehhez már késő van, Frank. A feltűnő kocsim . . . Amit maga említett, remélem, hogy jól értettem, azt akarta mondani, hogy időnként szokatlan helyen látja?

— Több helyen is.

— Csak egy helyen. Mindig ugyanott. Persze, lehet, hogy néhanapján máshol is láthatta, de hosszasabban csak egy helyen. Minden kockázat nélkül beszélhetek erről magának, az én Messalina híremhez már nincs mit hozzátenni. Az egyik fogadáson elém állt egy kedves fiú. A szemembe nézett. Tetszik nekem — mondta. Akarom magát. A másik fogadáson a táskám alatt kulcsot találtam, egy megcímezett papirosba volt göngyölve. Természetesen először meggyőződtem róla, ki lakik ott. És ő? Sohasem mondta el magának, hogy kapott meg engem? Nem? Ezen csodálkozom. Egyetlen szó nélkül. Nem vagyok azok közül való, akik leplezik a pillangógyűjtés iránti érdeklődésüket. De maga nagy kontár.

Megértette. Fél háromkor már késő elkezdni egy éjszakát, különösen, ha egyetlen éjszakáról van szó.

Tetszett neki az asszony. Most még jobban tetszett, mint azelőtt.

Nem úgy, mint Licka. Licka sok gyötrelmet okozott. Ez az asszony úgy tetszett neki, hogy meg is lehet nélküle. Gyönyörű, ha sikerül, de semmi se történik, ha nem így lesz. Kár a megismételhetetlen lehetőségért. De fel kellett nézni rá. Több volt ebben az asszonyban, mint gondolta.

Az órájára pillantott, felállt. Az asszony még visszatartotta.

— Még ne menjen, még maradjon egy kicsit . . .

Ez megzavarta. Nem tudta, mit akarhat még tőle.

— Mit kémkedik utána?

Frank nem is igyekezett elrejteni meglepetését és zavarát.

— Kémkedik utána, állandóan a nyomában van, figyei. Kikerüli a találkozásokat, de azért állandóan a sarkában jár. Nem hagy ki egyetlen egy lehetőséget sem, amikor a közelébe kerülhet. Ne jätssza meg a hülyét. Én nem vagyok olyan liba. Maga azt hiszi, hogy mindent lát. De én még ennél is többet látok. Én magát is látom!

— Ez figyelmeztetés akar lenni?

— Nem, Frank, maga félreértett engem. Én csak kíváncsi vagyok. Nem gondolom azt, amit maga gondolt rólam, hogy ebben Galovičnak is benne van a keze, még csak azt se gondolom, hogy ebből valami hasznot akar húzni. Én többször láttam, Frank, amikor fényképezett. Mire kell az magának?

— Maga nagyon sarokba tudja szorítani az embert. De nem tudom, hogy észrevette-e, magáról még egy fényképet sem készítettem.

— Tudom, hogy fölötte már gyülekeznek a felhők. Ó annyira el van tompulva, hogy nem is érzi, nem is látja. Neki már befellegzett, Frank. A többi már csak idő kérdése. Számomra felszabadulás lesz, még akkor is, ha közben nekem is kijut a jóból. Nem, nem vagyok sem olyan naiv, sem olyan ostoba, mint ahogy ezt talán maga is gondolta volna rólam. Tudom, mikor buktatták meg, és körülbelül azt is érzem, hogy miért. Ó már halott, Frank. Még nem tud róla, de már meghalt. Bántana engem, nem is annyira miatta, csak úgy, ha maga egy halottba akarna belerúgni.

— Ilyen szándékom sohase volt.

— Magának nagyon érdekes lepkegyűjteménye lehet Frank . . .

Mosolygott. Frank nem válaszolt.

— A markomban volt, Frank. Megsemmisíthettem volna magát. Elég lett volna egyet sólnom. Maga arra büszke, hogy mindent lát. Akkor, abban az erdőben azt hitte, hogy magát nem látja senki. Azok, akiknek ez lett volna a feladata, nem látták. De én láttam, Frank. Teleobjektívnek hívják, ugye?

— Maga utolérhetetlen — sóhajtotta Frank.

— Most itt ül a szobámban, elég különös és kockázatos körülmények között. Nem tudom, érti-e, hogy mit akarok mondani ezzel, Frank . . .

— Ez fölösleges kérdés volt.

— Gyűlölöm őt. Ha iszik, kibírhatatlan, és én minden éjszaka előtt reszketek. Akkor már inkább . . . Hiszen ma látta. De ez kettőnk dolga, Frank. Ó egyedül van. Senkije sincsen. Bennem se találta meg azt a szerencsét, amit keresett. Néha sajnálom. Csak ezt akartam magának mondani, Frank. Valamikor a barátja volt.

— Ez szörnyű, szörnyű, amit mond.

— Egyáltalában nem szörnyű. Nézzen körül. Ez normális. Így élünk. Mi fönt, maguk lent, mindanyian így élünk.

Felállt.

— És most bocsásson meg, Frank, már nem tartozom azok közé, akik frisseknek néznek ki egy áttáncolt éjszaka után.

Búcsúzott, véglegesen. Frank kezét csókolta neki. Az ajtóban az asszony a száját nyújtotta. Csak úgy. Búcsúképpen.

— Kár — mondta Frank. Hogy az asszony is ugyanezt gondolta volna, nem lehetett leolvasni az arcáról.

Frank zavaros fejvel ballagott haza. Ilyen asszony, ilyen gyönyörű asszony! A következő csütörtökön szándékosan betért abba a rosszul megvilágított, eldugott utcába. Ott parkolt a feltűnő, nyugati márkájú sportkocsi.

VIII.

Az eszpresszóban hőség és zsivalj fogadta. Diákok, szerkesztők, söfőrök, spiclik, szerelmesek. A lármás, egyöntetű zaj elnyelte az egyes szavakat. Itt senkit se érdekelt, hogy nem messze innen valaki a ravatalon fekszik. A nagyvárosban néhány ember halála és születése mindennapos dolog. És különben is, ki volt az az illető? Ezek közül a fiatalok közül ki ismerte? Ki került vele közelebbi kapcsolatba? Csak fényképekről és újságokból tudták, hogy létezik, a múltjáról semmit se tudtak, és nem is érdekelte őket. Osztályharc? Volt valami ilyen? Felkelés? Mit óbégatnak folyton arról, hogy valaki harcolt, kínlódott és éhezett értük? Ez már a múlté. Ma már más szelek fújnak. Senki nem hányhatja a szemükre, hogy megszülettek.

Meg aztán az utóbbi időben úgyszemint csend volt a halott államférfi körül...

Nem tegnapelőtt halt meg. Frank még a napot és az órát is pontosan meg tudná mondani, mikor halt meg a nyilvánosság számára. A sajtóügynökség híryanagának minden oldalán fel van tüntetve a kiadás időpontja óra-, percnyi pontossággal. Egy napon a sajtóügynökség színes papíron bizalmas hírközlést és figyelmeztetést küldött az összes újságoknak, rádióknak és televízióknak, hogy ezentúl sem cikkben, sem egyéb adásban ne közöljék se a nevét, se a fényképét.

Akkor halt meg a nyilvánosság számára. Ő erről nem tudott, a világoskék, bizalmas jelentésről egy kukkot sem ejtett senki előtte, az újságírók között nem akadt ember, aki figyelmeztette volna. Frank szerkesztőségében nagyokat röhögtek a dühkitörésén, amikor egyik újságban nem ő, hanem Galović ölelkezik egy külföldi nagykövettel. Akkor magához rendelte a sajtóügynökség igazgatóját, és azzal fenyegetőzött, hogy ezt az egész újságíró bandát kidobhatja. A szerkesztők gúnyt űztek belőle. Már akkor olyan elhagyatott volt, hogy nem tudta felfogni, miről van szó? Hiszen valamikor éppen ő adott a sajtóügynökségnek hasonló parancsokat másokról, olyanokról, akik meghaltak a nyilvánosság előtt.

Ki tudja, hogy uralkodásának utolsó heteiben egyáltalán észrevette-e, hogy az emberek, az ő emberei valahogy egészen másképpen viselkednek hozzá. Tartózkodóbban, családiasabban. Tartózkodóbban azok, akik attól féltek, hogy vele buknak, családiasabban azok, akik bukását

előkészítették, és most, mondjuk, valamilyen előléptetés formájában a jutalomra vártak.

Hosszú éveken keresztül figyelték Galovióccsal folytatott küzdelmét. Vesztett. Galovióccsal szemben amúgy sem voltak soha esélyei. De megmondta ezt neki egyáltalában valaki?

Még gyűléseket, tanácskozásokat, kabinetüléseket hívott össze, banketteket rendezett, aláírt, utasított, hivataloskodott, de már nem létezett. Ami nincs az újságban, az a nyilvánosság előtt sem létezik.

Ma a sajtó fekete keretben jelent meg. Az államférfiú hivatalos portréja az első oldalról néz az olvasókra. Neve ma, holnap és holnapután nagy betűkkel lesz kisedve az első oldalakon. A folyóiratok még egy hét múlva is hozzák a fényképét, személyiségének értékelését, nekrológokat. Egy év múlva a történelmi naptárban megjelenik a fényképe és rövid életrajzi adatai. Aztán már csak az összegezésekben szerepel. Született, meghalt... Tíz, tizenöt év múlva sok ember számára már semmit se fog jelenteni a neve.

Vannak utcák, amelyeket ismeretlen emberekről neveztek el, olyanokról, akikről senki se tud. De róla még utcát se neveznek el. A sajtóügynökség központi irattárában három fényképét letétbe helyezik arra az esetre, amire ugyan aligha kerül sor, ha valakinek a jövőben szüksége lenne rá.

Most már senkinek sem hiányzik. Még azok is, akiknek ártott, halálhírért olvasva, megelégedtek ennyivel: elég, meghalt, ezzel az ügy el van temetve. Lehet, hogy a fodrásza, aki a haját nyírta, időnként megemlíti: zsíros borraivalókat adott. Lehet, hogy régi osztálytársai közül valaki, ha majd a régi osztályképeket nézi, az ő arca előtt tévovázva megáll. Ki volt ez? Ja igen, ő. És lehet, hogy valaki éppen ebben a pillanatban arról beszél, hogy annak az ötven koronának, amit ezelőtt húsz évvel kölcsönzött neki, most már befellegzett.

Ez elég sovány visszaemlékezés egy emberre, aki meghalt. Lehet, akadnak még más emlékek is, de azok is ehhez hasonlóak.

Frank körülnézett az eszpresszóban.

„Lehet, hogy én vagyok az egyedüli, aki rá gondol...”, ismételte magában. Ő se valami nagy részvétből, de — talán mégis. Frank ismerte. Frank tudja, hogyan babrálta el az életét. Hogyan és miért.

Frank már éppen távozni készült, amikor valaki a tarkójára csapott, úgy, hogy szinte belefájdult. Ingerülten hátranézett. Ez a buja, baráti gesztus a szomszédos asztalnál ülő fiatalok számára is túl erősnek látszott, elhallgattak, és feszülten várakoztak, mi lesz ebből. Frank háta mögött az érdemes művész ismerőse, a festő állt.

— Na öregem, meghalt a barátod... — szólította meg Frankot, és olyan arcot vágott hozzá, mintha arról értesült volna, hogy első díjat nyert a sportfogadáson.

Frankot előntötte a mérég.

— Meghalt — vetette oda. — Meghalt a barátom, de én sohase bújtam a seggébe.

A festő hirtelenében nem tudta, hogyan visszakozzon. Megérezte Frank ingerültségét, és sejtette, ennek rossz vége lehet.

— Te mindjárt a plafonon vagy — igyekezett elsimítani a fenyegető összetűzést, de már elkészt.

— Te parazita! Te tetű! Azt hiszed, senki se tudja, kitől kaptad az

érdemes szarházásig titulását? Most merészelsz rá trágyát szórni, amikor meghalt?

A festő már tudta, hányat ütött az óra. Körülnézett, merre tűnhetne el. De már erre sem volt ideje. Frank leráncigálta a székre, azzal se törődött, hogy az eszpresszóban egyszerre templomi csönd támadt, és mindenki kíváncsian fordult az asztala felé.

— Nem szöksz el innen. Itt fogsz ülni a fenekeden, mert különben rászögezel a székre. Azt gondolod, hogy senki se tudja, miért osztogatta a zsüri minden évben azokat a díjakat a mázolzományaidért? Hány állami megrendelést kaptál, pályaudvarokra, hány idióta freskót készítettél éttermekben, és kinek a segítségével disznólkodtad össze ezt az egész országot kelettől nyugatig? Azt hiszed, senki se tudja, miért? Én tudom, hogy miért.

— Ezt kikérem magamnak — védekezett megszeppenve a festő. — Nekem nincs veled beszélőnivalóm.

— De van! De igenis van beszélőnivalód velem és beszélni is fogsz velem, mégpedig most mindjárt. Aztán mehetsz panaszra, akihez akarsz, ha van hozzá pofád és bátorságod. Te szólítottál meg, nem én téged. Tehát most szépen végighallgatsz. Te ganaj, a ganajturó élő bizonyítéka vagy, ha valaki az én szemembe merné azt vágni, amit én a te szemedbe vágok most, akkor a torkára lépnek, és nem engedném el addig, amíg meg nem merevedik. De te ganaj vagy, és csak a hullákból lakmározol. Amíg élt, rendelkezésére bocsátottad a műtermedet, és kurvákat szervíroztál neki. Ez természetesen a te dolgod. De nem fogsz felette kuvikolni, amikor már meghalt. Te ganaj vagy és ganaj is maradsz, de én gondoskodom róla, hogy ezt mindenki megtudja rólad. És most tűnj el, bűzlesz!

A festő nem hagyta kétszer mondani magának. Úgy rohant el, mint egy patkány. Frank is felállt. Már bosszantotta, hogy így elragadtatta magát. A jelenet az összes spicliket elektrizálta a helyiségben. Amikor Frank távozott, ketten azonnal a nyomába eredtek. Frank megállt, és gunyorosan végigmérte őket. Mit akarnak? Ráakadtak egy koncra? Ismerik őt, és ő is ismeri őket. Mit jelentenek majd? Hogy a halott emlékéét gyalázta? De hiszen ő éppen védelmébe vette. Csakhogy nem azt fogják-e jelenteni, hogy védelmébe vette a halottat?

— Nehéz szolgálat... — Ezt a provokációt nem szalasztotta el. Azok ketten elkomorultak és eltűntek. Frank megelégedetten figyelte, hogy fordulnak be az utcasarkon. Valami mégis megváltozott. Pár évvel ezelőtt még bekísérték volna. Ma már nyugodtan a szemükbe röhöghet. Sok ez? Kevés? Frank nem tudott rá választ adni. Bizonyára jelentős dolog az, hogy az embereknek már nem kell minden lépésüknél összerázkódnni és remegni még a fejükben születő kimondatlan gondolatok miatt is.

Frank visszament a gyászterembe. Dühös volt magára. Nem kellett volna hagynia, hogy így kiugrassák a bokorból. Minek? És minek hányt a szemére másnak, hogy monumentális mázolzományokat készít? Nem csinált és nem csinál-e ő is monumentális fényképeket? Emelvényeket, gyűléseket, banketteket, parádékat, tüntetéseket, ünnepélyeket, mosolyokat, csak mosolyokat, a tucatszerűből egyedülállót, a mindennapiból örök életűt, hát hol van az örök érvényű, a történelmi, a megismételhetetlen azon a sok ezer fényképen, amelyet készített? Hallott, poros irattárakban fölösleges régiség. Hát akkor meg mit sérteget és

mit kiabál? És mit bosszantja az, hogy valaki őt a halott barátjának nevezte? Talán nem volt az? Az volt, jóformán a fél életét az ő árnyékában élte le. Később aztán megromlott közöttük valami. De ki lehet-e törölni az emlékből, a tudatból, az életből azt, ami elmúlt?

Franknak egyre rosszabb lett a hangulata. Mit ugrált annyira? Nem félelem volt ez is? Nem attól félt, hogy egy lapon emlegetik a halottal? Nem attól félt, hogy valaki majd az egyik gyűlésen letorkolja: Fogd be a szád, te is az ő serblichordozója voltál. Félelem, hogy majd más tesznek bankettriporternek? Frank jól tudja, hogy néhány kartársa már régen irigyli a beosztását. Nincs rajta irigyelni való, mégis irigyli. Karrierjét évek óta azzal magyarázták, hogy van valami hatalmas támogatója ott fent, s azt is tudták, kik a hatalmasok, helyesebben tudták, ki az a hatalmas. De ez csak bizonyos mértékig és bizonyos ideig volt igaz. Most természetesen Galovič fog minderről dönteni, és ő nem szereti Frankot. Lehet, hogy ez a temetés Frank utolsó munkája a társadalmi élet napos oldalán. Lehet, hogy holnap már élmunkásokat, fejjönöket és fiatalasszonyokat fényképezhet. Változik valami? Mikrofonok helyett gépeket kattint le, gépeket és néhány hozzájuk kapcsolódó arcot. Kattintgatni fog ezentúl is. A munka szempontjából semmi sem változik. De máskülönben megváltozik minden. A fotográfusok között is vannak prominensek, és Frank hosszú évek óta egyike volt ezeknek, sőt, kiemelkedő helyet foglalt el közöttük. Ezentúl nem így lesz. Ennyiben változnak a dolgok. Frank ezt már régóta érezte, és azt is sejti, hogy ez lesz az ő utolsó állami temetése. És hiába akarja bebeszélni magának, hogy már torkig van az egésszel, mégsem volt az rossz érzés, a nagyok közelében lenni, beszélgetni velük, és bejutni oda is, ahova mások nem mehettek.

De mindez ér-e annyit, hogy megtagadja a barátját? Frank kiállt mellette. Megtagadta? Hiszen őn megvédelmezte ezzel a ganajtúróval szemben. Hiába akarja kibeszélni magát. Természetesen megtagadta. Az háborította fel, hogy a festő a barátjának nevezte. Ettől veszítette el az önuralmát. Ezért tört úgy ki. Attól való félelmében, hogy valaki összefüggésbe hozza a halottal.

Frank már régebben megszakította vele a kapcsolatot. Nem tisztelte, gúnyt űzött belőle, elidegenedett tőle. Két ember között előfordul az ilyesmi, de ez még nem azt jelenti, hogy annyi közösen töltött év emlékéét semmissé lehet nyilvánítani. Ha Franknak lenne elég bátorsága, hogy saját magának szegezze a kérdést, sajnálja-e, hogy ezzel a halottal valaha is méltóztatott együtt lennie, alighanem nem tudna egyértelműen válaszolni. Sajnálja? Sajnálni a legszebb éveket, amelyeket fej fej mellett töltöttek el? Mi maradna Frank számára, ha azokból az emlékekből kitorölné a másikat? Az ember a saját életét nem semmisítheti meg, és Frank saját élete azt a másikat is jelenti. Azt a másikat is, akit abban az órában tagadott meg, amikor az szörnyen egyedül volt, abban az órában, amikor fel kellett volna kiáltania, nem, számomra egyáltalán nem közömbös, szerettem őt és mindezek ellenére, bármi történt is közben, ma se lehet közömbös számomra... Különösen ma nem!

Emlék után, perc perc után villan Frank emlékezetébe. Nem rendezetten, de teljességükben egyik a másikat kergeti. Akkor —, összeverekedtek. Szörnyen összeverekedtek...

Frank már kitanult fényképész volt. Négyig a műteremben dolgozott,

az a másik a folyóparton várta. Frank akkoriban szerelmes volt egy lányba, aki minden este, munka után hozzájuk csatlakozott. Ma meleg este volt, meztelenül fürödtek a sűrű füzessel körülvett öbölben. Áltatták magukat, hogy ezzel is a régi előítéleteket rombolják. Két fiatalember, egy lány, aki egyikükhöz tartozik, és lám, nincs semmiféle kispolgári korlát közöttük, nézik, ahogy belép a vízbe, szép alakú vízi-tündér, meztelen testén ragyog a holdfény, utána ugranak, jó darabon vele úsznak, kiabálnak, nevetgélnek, jó így együtt, így hármásban, akár-milyen más összeállításban már nem lenne ilyen kellemes, de így gyönyörű. Neki is tetszik? Miért ne tetszene? Nyúlának, szép, bátor, öröm ránézni, de Franké, Frankhoz tartozik az a lány, ezt mindenki tudja. Ezt mindenkinek tudnia kell, és ehhez is kell tartania magát.

Egyszer a folyóparton sétáltak, úgy, mint máskor is. A lányra vártak. Frank valahogy kedvetlen volt, a lány késett, s ez nála sohase szokott előfordulni. Minden pillanatban az órájára nézett. Egyszer, amikor megint az órájára pillantott, az a másik így szólt hozzá:

— Margit ma nem jön.

Olyan különösen mondta, hogy Frank felfigyelt.

— Mi van vele? — kérdezte.

— Mi lenne? — tért ki a válasz elől a másik.

— Miért ne jönne?

— Csak. Tudom, hogy nem jön.

Szembefordultak egymással.

— Mondott neked valamit?

— Nem. Semmit.

Frank nem tudta, mit gondoljon. És azon a másikon látni lehetett, hogy valamihez hozzákészülődik, valamihez, amit nem könnyű ki mondani.

— Szeretjük egymást Margittal.

Frank még mindig nem értette. Na és aztán? Természetes, hogy szeretjük Margitot. Miért mondja ezt most neki? Hogy gondolja ezt tulajdonképpen? Margit az övé, Franké, ezt mindenki tudja.

— Hogy gondold ezt?

— Űgy. Szeretjük egymást.

Frank hiába kereste a tekintetét, az a másik a földet nézte. És csak ebben a pillanatban döbbsent a valóságra. Egyszerre és mindenre. A kígyó! Eh, mind azok . . .

Aztán valami mélyen, mint egy rozsdás kés, beleszúrt Frank mellébe, és ott vagdalta, égette, elviselhetetlenül fájni kezdett.

De Frank akkor már ugrott is. Kiáltás és figyelmeztetés nélkül. Ráugrott arra a másikra, elkapta a torkát, és elkezdte szorongatni, látta, hogy a másik meggyűlölt arca elkékül, hiába tátogatja a száját . . . És akkor, az utolsó pillanatban annak a disznónak sikerült elkapnia Frank hüvelykujját, és kiszabadul a halálos szorításból. És máris rúgott. Rettenetesen belerúgott, Frank úgy érezte, hogy bokától elrepült a lába. De ez csak megsokszorozta féktelenségét. Újból nekirontott, a földre teperte, ütötte, verte, széttörte az orrát, száját, szemhéját, és a térdével gyomorszájon döfte. A másik ordított a fájdalomtól, mindkét lábát kiszabadította, és lepöndörítette magáról Frankot. Frank érezte, hogy a súlyos ütések alatt percre percre gyöngül, elhagyja minden ereje, bokája szinte lángolt, megfeszítette minden izmát, s utolsó erejével lerázta magáról halálos terhét, s mielőtt az a másik

még összeszedhette volna magát, egy kemény horogütéssel újra a földhöz szegezte. Aztán ütötte egymás után. Az ujjába sajnó nyilallás hatított. Megnézte a kezét. Ökleit annak a másiknak a fogai teljesen felhorzsolták. Az még egyszer megpróbált tántorogva felállni, Frank még egyszer leütötte. Aztán megállt, lihegve lélegzett, s lassan összefüggő képpé vált előtte a világ. Lába előtt feküdt a másik összetörve, véresen, mozdulatlanul. Csak hörögött. Ha hörög, akkor még él. Frank a lábainál fogva egy pocsolóhoz húzta. Fejét bemártotta a vízbe, s aztán egy kitűnő gondolata támadt. Megölni, megölni, megölni a kigyót, a nőt.

Frank máig sem tudja, hogy került abba az utcába. Semmit se tudott, semmit se érzett, semmire sem emlékezett. Sietnie kellett, mert a lába még mindig égett, gyorsan dagadt, oda kellett érnie, oda kellett vánszorognia, hogy megölhesse azt a nőt.

Aztán ott állt a ház előtt, ahol estéről estére búcsúzott a lánytól. Egyszerre elgyöngült, nyomorultnak érezte magát, s már nem tudta, hogy mit kell tenni. Az utca üres volt. Csak a folyó felől, az úttest közepén vánszorgott valami kísérteties árnyék. Frank egy vadgesztenyefa mögé bújt. De már későn. A másik észrevette.

— Itt vagy?

Frank hallgatott, de a másik tudta, hogy ott van.

— Tudom, hogy itt vagy. És Margitot hagyj békén.

Frank kilépett a fa mögül, nehezen közeledett ahhoz a másikhoz. Minden lépés örökkévalóság volt számára, de kitartóan odavonszolta magát az utca közepén álló árnyékhoz. A másik meg se moccant. Várt. Frank torkon ragadta. A másik nem védekezett. Frank keze engedett. Nem tudta megtenni. Nem volt rá képes. Elengedte a másikat, és továbbtántorgott. A háta mögött valami koppant. Visszanézett. A sötét árnyék a földön hevert. Ott hagyta fekve, tudatát már csak egyetlen gondolat töltötte el. Kórház. A kórház közel van. Legalább a portáig kell eljutnia.

Amikor a portás meglátta, összecsapta a kezét.

— A Riečna utcában... A Riečna utcában fekszik... — hörögte Frank, megpróbált még egy lépést tenni, felkiáltott a fájdalomtól, és végigvágódott a lépcsőn.

Még azon az estén összevarrták, összefércelték, a lábát gipszbe rakták, és egy egyenesítő szerkezettel a mennyezet felé húzták. Frank minden kérdést makacs hallgatással viszonzott. Csakhogy ezt a verekedést ilyen barátok között nem lehetett titokban tartani. Azt a másikat is behozták a kórházba. A városnak végre szenzációja akadt. Frank után egy csendőr is bejött szimatolni. Mindent tudni akart, mindent. Hiába küldte Frank a pokolba, nem hagyta magát lerázni. Hízogott, fenyegetőzött, bebeszélte Franknak, hogy nagy kártérítést kaphatna a nehéz testi sértésért, figyelmeztette; hogy egyenesen kötelessége, bűnvádi feljelentést tenni a veszedelmes támadó ellen, mindössze formáság az egész, elegendő, ha egy már előre kitöltött nyomtatványt aláír.

A másikat akarták a kezükbe kaparintani. Bírószág elé akarták állítani mint közveszélyes elemet, aki békés polgárok életét és egészségét fenyegeti. A bujtogatóból és forradalmárból kötekedő fenegyereket akartak csinálni, akit majd másképpen vezethetnek be a bűnügyi nyilvántartásba, mint eddig, közönséges bűnözőként, aki gyilkosságra is

képes. Egyáltalán nem érdekelte őket, hogy kettőjük között tulajdonképpen mi is játszódott le, csak az a másik érdekelte őket, féltek tőle, már akkor tudták, hogy ki lesz belőle később.

— Ezek ostobaságok, őrmester úr... — legyintgetett Frank — az egész város tudja, hogy barátok vagyunk.

— Nekiünk is vannak értesüléseink. Valakinek helybe kellett hagyania magát — türelmetlenkedett a csendőr.

— Maga ezt talán el se hiszi, őrmester úr, de összetitköttem egy mozdonnyal, kisiklott szegényke, és most valahol ott fekszik a töltésen... — gúnyolódott Frank a csendőrrel.

A csendőr dühbe gurult. Jó, ha Frank nem akarja, az ő dolga. De aztán ne is csodálkozzon, ha mindketten a bíróságra kerülnek.

— Tudja, mit csinálhat a maguk bíróságával? Kitörölheti a...

— Ez hivatali személy megsértése — handabandázott a csendőr — erre még ráfizet, tanúim vannak, akik halották...

A csendőr lármázása a kórházi szoba hahotájába fulladt. A betegek kitűnően mulattak. Méregtől elkékvült arccal futott ki a szobából.

Másnap Margit látogatta meg. Leült az ágya szélére. Azzal se törődött, hogy Frank a hátát mutatja.

— Örültek — kezdte rábeszélő hangon —, két ilyen örült.

— Menj innen.

Nem ment. Többet nem szólt, de nem ment. A hátát simogatta, amelyet meg-megrázott a felcsukló sírás. Csak akkor ment el, amikor már hagyta, hogy megsimogassa a kezét, és úgy mosolygott rá, mint azelőtt.

Idővel látták őket, ahogy ismét hármásban járnak a folyóra. Minden úgy volt, mint azelőtt. Csak egy valami változott. Egy egész lényegtelen kicsiség. Meleg, nyári estéken már nem fürödtek együtt meztelesen.

(Folytatjuk)